

Waterschap **Scheldestromen**

Notitie

"Visie biodiversiteit"

Datum : 31 mei 2018
Versie :
Registratienummer: 2017014268

Behandeld in db: 18 april 2018
Behandeld in commissie : 22 mei 2018
Behandeld in av: 30 mei 2018

Inhoudsopgave

1	Inleiding.....	3
1.1	Aanleiding notitie “Visie biodiversiteit”	3
1.2	Afbakening: soort- en gebiedsbescherming in de bedrijfsvoering van het waterschap	3
1.3	Achtergrond en aanpak	3
2	Kaders	4
3	Rollen en verantwoordelijkheden	5
3.1	Wet- en regelgeving: wie doet wat en wie zijn de spelers	5
3.2	De verschillende rollen van het waterschap gerelateerd aan biodiversiteit	6
4	Akkoorden met betrekking tot biodiversiteit	8
5	Activiteiten huidige bedrijfsvoering met een relatie biodiversiteit	9
6	Visie biodiversiteit en kansen in de bedrijfsvoering.....	13
6.1	Gesprekken belanghebbenden	13
6.2	Formuleren ambitieniveaus en keuze van voorkeur van ambitie	14
6.3	Afwegingskader voor kansen biodiversiteit	15
6.4	Borgen in de waterschapsorganisatie	16
6.5	Tot slot - Wat gaan we anders doen?	16
	Bijlage 1 Wettelijk kader.....	17
	Wet Natuurbescherming.....	17
	Kaderrichtlijn Water	19
	Omgevingswet	19
	2 ^e Nota Duurzame Gewasbescherming	20
	Bijlage 2 Maatschappelijk kader	21
	Coalitie Biodiversiteit 2010	21
	Natuurpact (2013)	21
	Bee deals (vanaf 2015)	21
	Green Deal Infranatuur (2016).....	22
	Visie agrarisch bedrijfsleven (2016)	22
	Green Deal Aanpak Duurzaam GWW (2017)	22
	Nationale Bijenstrategie (2018).	23
	Provinciaal Natuurmanifest (2018).....	23
	Bijlage 3 Activiteiten van het waterschap met een relatie tot biodiversiteit.....	24

1 Inleiding

1.1 Aanleiding notitie “Visie biodiversiteit”

De aanleiding voor een notitie “visie biodiversiteit” is dat andere instanties en organisaties in Zeeland kansen zien voor behoud en stimuleren van biodiversiteit van objecten die het waterschap beheert, in het bijzonder de waterkeringen en de wegen. In het huidige bestuursprogramma 2015 - 2019 heeft het onderwerp dan ook een plaats gekregen onder het onderdeel “Optimale taakuitvoering en kosteneffectieve bedrijfsvoering”.

De opdracht is om in samenspraak met partijen (o.a. land- en tuinbouworganisaties, natuur- en terreinorganisaties) de kansen uit te werken en volgens het bestuursprogramma in een samenhangende visie op biodiversiteit de ambitie voor de toekomst op te nemen.

1.2 Afbakening: soort- en gebiedsbescherming in de bedrijfsvoering van het waterschap

Biodiversiteit staat voor de van nature in het werkgebied van het waterschap voorkomende planten- en diersoorten. Het betreft zowel de variatie in soorten, als ook de erfelijke variatie binnen soorten en de variatie aan levensgemeenschappen of ecosystemen. De afgelopen veertig jaar is de biodiversiteit wereldwijd met 50% afgenomen en die achteruitgang zet nog steeds door.

Belangrijk in de afbakening van deze notitie is dat onder biodiversiteit bij het waterschap wordt verstaan de wijze waarop in het beleid en de bedrijfsvoering van het waterschap rekening wordt gehouden met soort- en gebiedsbescherming. Het vastleggen van ambities en doelen in relatie tot biodiversiteit binnen de provincie Zeeland valt op grond van de Wet Natuurbescherming onder de verantwoordelijkheid van de Provincie.

1.3 Achtergrond en aanpak

Allereerst is het kader omtrent biodiversiteit beschreven, met welke relevante wet- en regelgeving hebben we als waterschap daarover in de bedrijfsvoering te maken (hoofdstuk 2). Vervolgens zijn de rollen en verantwoordelijkheden van diverse overheden binnen de soort- en gebiedsbescherming beschreven (hoofdstuk 3). Naast wet- en regelgeving is er een maatschappelijk speelveld en hierin worden bestuursakkoorden gesloten, relevante bestuursakkoorden zijn benoemd (hoofdstuk 4). Een opsomming met voorbeelden van activiteiten die het waterschap uitvoert en is gerelateerd aan biodiversiteit is in hoofdstuk 5 gegeven.

Het wettelijk en maatschappelijk kader was de basis om met partijen in gesprek te gaan over hoe zij kansen zien voor biodiversiteit voor de waterschapsobjecten in de reguliere bedrijfsvoering. Kansen zijn ook eerder gepresenteerd op het symposium biodiversiteit (3 december 2013 te Middelburg) en besproken in de commissievergaderingen van Waterbeheer en van Waterkeringen en Wegen in mei 2014. Bij die besprekingen was er geen gezamenlijk draagvlak om het voorstel met kansen aan te nemen.

Op basis van de gesprekken en de inventarisaties die zijn gedaan, zijn de kansen voor de beheerobjecten van het waterschap beschreven en zijn ze vertaald naar 3 ambitieniveaus die zijn gerelateerd aan de inspanning die het waterschap in zijn reguliere taakuitvoering verricht voor het herstellen, bevorderen en behoud van de biodiversiteit (hoofdstuk 6).

Analyse van de huidige activiteiten en breed draagvlak onder belanghebbenden maken dat er een voorkeur uitgesproken is voor een ambitieniveau. Bij dit ambitieniveau is vervolgens een afwegingskader geformuleerd waarbij kansen voor biodiversiteit in de bedrijfsvoering kunnen worden getoetst. Tenslotte is geschreven hoe biodiversiteit in de organisatie wordt geborgd.

2 Kaders

Het nationale beleid voor de bescherming van biodiversiteit is gebaseerd op afspraken en richtlijnen vanuit de Verenigde Naties en de Europese Unie. De Rijksoverheid heeft het VN-Biodiversiteitsverdrag en de Europese Biodiversiteitsstrategie voor de Nederlandse situatie uitgewerkt in de Uitvoeringsagenda Natuurlijk Kapitaal. Het doel hiervan is om het verlies aan biodiversiteit tot staan te brengen en uiterlijk in 2020 veerkrachtige ecosystemen en ecosysteemdiensten te hebben.

Dit nationale biodiversiteitbeleid vormt mede de kaders voor o.a. de volgende relevante nationale wet- en regelgeving:

- Wet Natuurbescherming
- Kaderrichtlijn Water
- Omgevingswet
- 2^e Nota Duurzame Gewasbescherming

In bijlage 1 “Wettelijk kader” is een uitgebreide beschrijving gegeven van bovenstaande wet- en regelgeving.

3 Rollen en verantwoordelijkheden

3.1 Wet- en regelgeving: wie doet wat en wie zijn de spelers

Op grond van internationale biodiversiteitsafspraken (o.m. het Biodiversiteitsverdrag, de Vogel- en Habitatrichtlijn) is het rijk verplicht tot behoud en duurzaam gebruik van biodiversiteit. Om dit te bereiken heeft de overheid onder meer de Wet natuurbescherming vastgesteld. Deze wet heeft de taken en verantwoordelijkheden als volgt verdeeld:

Rijk

Het Rijk is verantwoordelijk voor het beleid van grote wateren en internationaal beleid. In dat kader ziet het Rijk toe op de staat van instandhouding van de natuurlijke habitats van soorten en de dier- en plantensoorten, genoemd in de Habitatrichtlijn en van de vogelsoorten, genoemd in de Vogelrichtlijn, en andere geregeld voorkomende trekvogelsoorten.

Het Rijk moet een nationale natuurvisie opstellen. Dit is de “Rijksnatuurvisie 2014 Natuurlijk verder”. In deze natuurvisie beschrijft het kabinet in grote lijnen het natuurbeleid voor de komende jaren, tot 2025.

Het Rijk is bevoegd tot het verlenen van ontheffingen en vrijstellingen op grond van de Wet natuurbescherming voor handelingen en projecten waarbij grote nationale belangen mee zijn gemoeid. Deze activiteiten zijn bij het Besluit natuurbescherming aangewezen. Verder is het Rijk ook bevoegd gezag voor projecten of andere handelingen in aangewezen categorieën van gebieden waaronder niet provinciaal ingedeelde gebieden, zoals de Noordzee. Het Rijk blijft, vanwege de landelijke reikwijdte van die instrumenten, ook bevoegd gezag voor de goedkeuring van gedragscodes.

Provincie

Met de nieuwe wet wordt de provincie primair verantwoordelijk voor het natuurbeleid. Zij bepalen voor hun gebied wat wel en niet mag in de natuur. De nadruk komt te liggen op het samenspel tussen provincies en gemeenten. De provincie wordt het bevoegde gezag voor de meeste vergunningen en ontheffingen en voor de handhaving van de door haar verleende vergunningen. De provincie toetst de werkzaamheden en activiteiten bij Natura 2000-gebieden en dier- en plantensoorten.

De provincie moet een natuurvisie opstellen met de hoofdlijnen van het te voeren provinciale beleid. Provinciale Staten van Zeeland hebben op 21 april 2017 de “Natuurvisie Zeeland 2017 - 2022” vastgesteld.

In de provinciale natuurvisie wordt tevens aandacht besteed aan de samenhang met het relevante beleid van andere overheden (gemeenten en waterschappen en andere provincies). De Natuurvisie Zeeland levert bouwstenen voor de provinciale Omgevingsvisie 2018 - 2024 en kan hierin ook worden opgenomen.

Provincies moeten voor hun Natura 2000-gebieden een beheerplan vaststellen, met daarin in ieder geval een beschrijving van de (resultaten van de) te nemen instandhoudingsmaatregelen en passende maatregelen in de zin van de Habitatrichtlijn. De naleving van de beheerplannen is versterkt doordat overheden verplicht zijn om de in het beheerplan opgenomen maatregelen waarmee zij hebben ingestemd daadwerkelijk en tijdig te nemen.

In de Wet natuurbescherming zijn verder de mogelijkheden voor een programmatische aanpak uitgebreid. We kennen al de programmatische aanpak stikstof (PAS) voor Natura 2000-gebieden. Maar op grond van de nieuwe wet kan de provincie deze aanpak ook gebruiken voor de meer uitgebreide mogelijkheden vaneen programmatische aanpak voor bijvoorbeeld de staat van instandhouding van soorten dieren of planten.

Gemeente

Ook de gemeenten hebben een belangrijke rol bij de uitvoering van de Wet natuurbescherming. Voor het behoud van onze natuur en de bescherming van bedreigde dieren en planten, hebben gemeenten de volgende taken in de vergunningverlening:

- Het controleren van omgevingsvergunningaanvragen op volledigheid ('volledigheidstoets').
- Indien nodig aanvullend natuuronderzoek vragen in de gemeentelijke vergunningaanvraag.
- Toestemming vragen aan de provincie voor het onderdeel natuur in een omgevingsvergunning.
- Bezwaar- en beroepsprocedures behandelen.
- Toezicht en handhavingstaken.

3.2 De verschillende rollen van het waterschap gerelateerd aan biodiversiteit

Het waterschap is in diverse rollen actief en heeft vanuit die rollen met gebieds- en soortenbescherming te maken. Onderstaand is nog geen uitputtend beeld wat het waterschap in haar rollen en functies allemaal kan en moet doen. Hier speelt ook mee dat er voortschrijdend inzicht is ten aanzien van gebieds- en soortenbescherming. In hoofdstuk 5 is een overzicht gegeven van activiteiten binnen de huidige bedrijfsvoering van het waterschap die relatie hebben met biodiversiteit. Kansen om de biodiversiteit te bevorderen doen zich met name voor als het waterschap actief is in de volgende rollen:

1. Het waterschap als uitvoerder van het beheer en onderhoud aan waterkeringen, oppervlaktewaterlichamen, wegen en overige terreinen. Als de beheer- en onderhoudsactiviteiten plaats vinden in een Natura 2000-gebied dan geldt hiervoor een vrijstelling als deze activiteiten zijn opgenomen in een Natura 2000-beheerplan voor het betreffende gebied. Voor handelingen die onderdeel zijn van een gedragscode geldt eveneens een vrijstelling. Ook bij het uitvoeren van beheer en onderhoud moet het waterschap de algemene zorgplicht in acht nemen. Dit geldt ook voor het bestrijden van muskus- en beverratten. Verder zijn er regels over het gebruik van middelen voor het vangen en doden van dieren. Zo moet in ieder geval worden voorkomen dat een dier onnodig lijdt.

Als uitvoerder van het beheer en onderhoud van tal van terreinen heeft het waterschap diverse mogelijkheden om de biodiversiteit te bevorderen zoals:

- agrarisch natuur- en landschapsbeheer;
- ecologisch beheer van bermen, waterkeringen en overige terreinen;
- ontsnippering (behoud leefgebied en creëren verplaatsingsmogelijkheden);
- natte ecologische verbindingen.

2. Het waterschap als terreineigenaar.

De bovenstaande mogelijkheden kan het waterschap ook als eigenaar uitvoeren. Het waterschap heeft namelijk circa 1020 km waterkeringen, 3890 km wegen en 12.523 km waterlopen in zijn beheer, waarvan het overgrote deel ook in eigendom van het waterschap is.

Verder moet het waterschap als eigenaar in zijn Natura 2000-gebieden (en deels ook daarbuiten) herstelmaatregelen treffen om de instandhoudingsdoelstellingen voor soorten en habitats uit de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn te behalen. Deze maatregelen zijn vastgelegd in het Natura 2000-beheerplan en in de Gebieds-analyses die onderdeel zijn van het landelijke programma PAS (Programmatische Aanpak Stikstof 2015 - 2021). De PAS-herstelmaatregelen zijn gericht op het herstel van natuurwaarden in de stikstofgevoelige Natura 2000-gebieden. In de Wet natuurbescherming zijn de mogelijkheden voor een programmatische aanpak uitgebreid. Deze aanpak kan nu ook worden gebruikt voor bijvoorbeeld de staat van instandhouding van soorten dieren of planten. Niet alleen het rijk maar ook provincies kunnen daartoe besluiten. Voorts is de manier waarop het waterschap de openbare ruimte in het buitengebied inricht en beheert van essentieel belang voor de agrarische sector en de natuurterreinbeheerders. Omdat de biodiversiteit door de huidige manier van land- en tuinbouw steeds verder onder druk is komen te staan, is het belang van de inrichting en beheer van de openbare ruimte juist alleen maar toegenomen. Daarmee zijn grote economische belangen gemoeid

(bijvoorbeeld de fruitteeltsector: de opbrengst van appel, peer, aardbeien en blauwe bes is voor 50% afhankelijk van een goede bestuiving).). In de provincie waar de natuur zo is versnipperd is de wijze waarop andere eigenaren hun terreinen beheren van cruciaal belang voor het behalen van de door de overheid vastgestelde natuurdoelen waarbij de natuurterreinbeheerders vervolgens weer voor aan de lat staan om dat uit te voeren.

3. Het waterschap als uitvoerder van projecten op plaatsen waar zich mogelijk beschermde planten of dieren bevinden.

In deze hoedanigheid moet het waterschap:

- een ontheffing of vrijstelling aanvragen bij de provincie; of
- een natuurtoets in de vorm van een Passende beoordeling, een ADC-toets of een milieueffectrapportage laten opstellen en indien nodig deze samen met het verzoek om een omgevingsvergunning indienen bij de gemeente.

Als bij werken in het kader van bestendig beheer en onderhoud gehandeld wordt conform een goedgekeurde gedragscode geldt hiervoor een vrijstelling. Indien een project wordt uitgevoerd dat niet onder de werking van de gedragscode en/of het Natura 2000-beheerplan valt waarbij sprake is van het verlies van beschermd habitat of significant negatieve effecten op kwalificerende soorten dienen mitigerende en/of compenserende maatregelen getroffen te worden. Dit doet zich met name voor bij de grote dijkversterkingsprojecten zoals de HWBP-projecten. Verder moet het waterschap te allen tijde voldoen aan de zorgplicht voor dieren en planten zoals deze is opgenomen in de Wet natuurbescherming: dat wil zeggen dat het waterschap zich voorafgaand aan een project op de hoogte stelt van de aanwezige natuurwaarden, de kwetsbaarheid en de mogelijke gevolgen daarvoor van zijn handelen. Bij de uitvoering van het project moeten negatieve gevolgen zoveel mogelijk worden voorkomen dan wel beperkt of ongedaan gemaakt worden. Overtreding van de zorgplicht is niet strafbaar gesteld, de zorgplicht kan wel door bestuursdwang worden gehandhaafd.

Uitgifte van pacht- en verhuurgronden

Bestaande situatie.

Een deel van de waterschapseigendommen (waterkeringen, wegbermen, terreinen van rwzi's enz) wordt ingericht en onderhouden door het waterschap zelf. Het waterschap houdt daarin rekening met de wettelijke kaders m.b.t. natuur en milieu. In het kader van de afgesloten Bee Deal zullen daarbij voortaan ook belangen inzake bijgezondheid worden afgewogen.

Een ander gedeelte van de waterschapseigendommen is in gebruik bij derden. Daarbij gaat het om uitgifte om niet van bijvoorbeeld waterkeringen en om het verhuren en verpachten van gronden. Bij deze uitgifte wordt geen rekening gehouden met bevordering van duurzame landbouw en biodiversiteit.

Toekomstig beleid.

Het formuleren van biodiversiteitsbeleid opent perspectieven voor het opnemen van voorwaarden ter bevordering van duurzame landbouw en biodiversiteit. Het is gewenst bij de uitwerking van het biodiversiteitsbeleid de mogelijkheden daarvoor te onderzoeken.

Een eerste verkenning geeft aan dat de mogelijkheden bij uitgifte om niet en bij vaste bestaande pachtcontracten beperkt zijn. Bij het afsluiten van geliberaliseerde pachtcontracten zijn deze mogelijkheden wel aanwezig. De voorwaarden die daarbij kunnen worden opgenomen moeten bij voorkeur passen in een gangbaar duurzaamheidscertificaat zoals Veldleeuwerik, SMK (Milieukeur), MPS, of een biologisch Keurmerk. Ook bedrijven die participeren in een Bee Deal passen in deze visie.

Bij de transitie naar deze aanpak kan bij de uitgifte voorrang worden verleend aan gebruikers die deze systematiek reeds "in huis" hebben.

4 Akkoorden met betrekking tot biodiversiteit

Biodiversiteitsbeleid en -actieplannen kunnen helpen om de beleidsopgaven waarvoor de overheden staan te realiseren. Er is ook een verderstreckende maatschappelijke verantwoordelijkheid van alle overheden om biodiversiteitsbeleid te voeren. Nederland heeft niet voor niets het Biodiversiteitsverdrag ondertekend.

Het inzicht ontstaat dat biodiversiteit kan worden vormgegeven door slim gebruik te maken van de vele functies van ecosystemen. Omdat biodiversiteit functioneel is op tal van terreinen kan biodiversiteit verbanden leggen en samenhang aanbrengen tussen beleidssectoren, ruimtelijke functies, gebieden en maatschappelijke groeperingen.

In Nederland wordt door provincies, waterschappen en gemeenten op regionaal niveau concreet handen en voeten gegeven aan biodiversiteit. Waarbij men laat zien dat biodiversiteit kansen schept om de eigen doelstellingen te realiseren in samenwerking met andere partijen.

Waterschappen realiseren bijvoorbeeld de doelstellingen van de Kaderrichtlijn Water door participatie in biodiversiteitsprojecten met de landbouw en andere partijen in de streek.

Bedrijven hebben belang bij stabiliteit van de leefomgeving en de andere producten en diensten die de biodiversiteit levert. Het verlies van biodiversiteit betekent ook het verlies van kansen voor nieuwe technologie en nieuwe producten en diensten. En andersom: behoud en duurzaam gebruik van biodiversiteit schept kansen voor het bedrijfsleven.

Zowel in de landbouwsector als in het (multinationale) bedrijfsleven wordt een begin gemaakt met het werken met biodiversiteit.

Er is dus een wettelijk speelveld (hoofdstuk 2 en 3) en er is een zogenaamd maatschappelijk speelveld. Dat zijn de verschillende deals of initiatieven vanuit de stakeholders om gemeenschappelijke belangen te verbinden en te realiseren, zoals bijvoorbeeld de Beedeals.

Hieronder volgt een opsomming, niet uitputtend, van deals en akkoorden met betrekking tot biodiversiteit die landelijk of in de regio zijn gesloten tussen verschillende stakeholders waaronder het waterschap:

- Coalitie Biodiversiteit 2010
- Natuurpact (2013)
- Bee deals (vanaf 2015)
- Green Deal Infranatuur (2016)
- Visie agrarisch bedrijfsleven (2016)
- Green Deal Aanpak Duurzaam GWW (2017)
- Nationale Bijenstrategie (2018)
- Provinciaal Natuurmanifest (2018)

In bijlage 2 “Maatschappelijk kader” is een uitgebreide beschrijving gegeven van bovenstaande deals en akkoorden, inclusief de deelnemende partijen.

5 Activiteiten huidige bedrijfsvoering met een relatie biodiversiteit

In dit hoofdstuk worden een aantal voorbeelden beschreven van activiteiten van het waterschap die de biodiversiteit bevorderen. In bijlage 3 zijn voorbeelden genoemd vanuit de reguliere taakuitvoering van het waterschap.

Maatregelen aan waterkeringen

Gedurende de uitvoering van het “Project Zeeweringen” (1997 - 2015) zijn door het samenwerkingsverband van Rijkswaterstaat en waterschap (Projectbureau Zeeweringen, PBZ) diverse compenserende en mitigerende maatregelen getroffen die een positieve impuls hebben gegeven aan de biodiversiteit. Het project was primair erop gericht om de steenbekledingen van de Zeeuwse waterkeringen te vervangen. Echter in de voorbereiding en uitvoering van deze projecten werden naast het veiligstellen van de waterkering kansen gezocht om de aanwezige natuurwaarden, maar ook de landschappelijke en cultuurhistorische aspecten te behouden en waar mogelijk op te waarderen. Onderstaand een aantal voorbeelden van projecten waarin naast het voldoen aan de primaire doelstelling van het project de biodiversiteit ook een plaats heeft gekregen.

Er zijn maatregelen uitgevoerd zoals bijvoorbeeld de aanleg van poelen voor rugstreepvanden en het treffen van voorzieningen (“grondhopen”) voor de schorzijde bij.

In het kader van het HoogWaterBeschermingsProgramma (HWBP) is er bij de dijkverzwaring aan het Noorderstrand op Schouwen-Duiveland een harlekijn orchideeën (zie foto: Rode lijst soort; zeer zeldzaam) populatie gedeeltelijk verplaatst en verspreid door het beheergebied (onder andere bij de Schotsman en De Braakman). Er is daarbij een monitoringsprogramma opgezet voor 5 jaar, Staatsbosbeheer voert dit uit namens het waterschap.

Van recentere datum is het HWBP-project West Zeeuws-Vlaanderen (2008-2016). Hier zijn op het veerplein Breskens de zeldzame poppen- en bokkenorchis en de honingklaver (waardplant van de niet veel voorkomende vijfleksintjansvlinder) getransplanteerd. In hetzelfde gebied is een beschermd embryonaal duin met bijzondere flora tijdelijk verplaatst en weer teruggeplaatst. Verder zijn in Cadzand-Bad maatregelen uitgevoerd ten voordele van de zeldzame boomkikker. Voor de uitbreiding van het leefgebied van de boomkikker zijn poelen uitgediept en is de vegetatie rondom de poelen verwijderd. In de Zwakke Schakel Nieuwvliet-Groede is voor het ontwerp van het 60 meter brede duin Nieuwvliet-Groede gekozen voor een reliëfrijk bodemprofiel. Hierdoor is een gradiëntenrijk landschap (vochtarm/vochtrijk, schaduwrijk/schaduwarm, voedselarm/voedselrijk) ontstaan dat kansen biedt voor een groot gamma aan soorten. In hetzelfde gebied is voor het behoud van de beschermde blauwe zeedistel priming toegepast. De werkwijze van priming is dat de bovenste zaadhoudende leeflaag afgeschraapt wordt voordat hierover steriel zand gespoten wordt. Na het uitvoeren van de zand-suppletie wordt de ‘oude’ leeflaag weer over het nieuwe opgespoten zand gedrapeerd. Hiermee wordt het herstelproces voor de hervestiging van bestaande flora aanzienlijk versneld. In het kader van PAS-maatregelen zijn in samenwerking met provincie, Staatsbosbeheer en Evides inkervingen in de duinen op de Kop van Schouwen gemaakt om het verstuiwingsproces te bevorderen en daarmee de diversiteit aan biotopen en flora en fauna in het gebied.

Maatregelen bij de aanleg van natuurvriendelijke oevers

Vanuit de KRW (vanaf 2007, en eerder als aangewezen Ecologische Verbindingszones (EVZ)) worden in het watersysteem robuuste natuurvriendelijke oevers aangelegd en onderhouden. Het doel daarvan is een biologisch gezond watersysteem dat blijvend bijdraagt aan een goede leefomgeving. Het effect van die oevers is dat ze de waterkwaliteit verbeteren, er een toename is van flora en fauna door geleidelijke overgang oever van nat naar droog en plas-dras zones, en er extra waterberging door een ruimer watersysteem wordt gecreëerd.

Extra maatregelen die zijn getroffen bij de aanleg van de natuurvriendelijke oevers zijn de aanleg van kikkerpoelen voor de boomkikker in het project Planken Uus - Sluissche Veer (afwateringskanaal naar Cadzand, nabij Retranchement) in 2014.

Ook zijn er steile oevers gemaakt voor de oeverzwaluw in de watergang bij het natuurgebied Groene Knoop Zwartenhoek aan de Campweg op St. Philipsland.

Ecologisch beheer van wegbermen en waterkeringen

Kader hiervoor is de Wet natuurbescherming en het Uitvoeringsplan grasbeheer wegen en waterkeringen 2017 (versie 2018 wordt op dit moment opgesteld).

De vegetatie wordt gemaaid met behulp van een cyclomaaiër. Hierbij wordt het maaisel niet verhaakseld zoals bij een klepelmaaier die ingezet wordt bij het standaard beheer. Hierdoor kan het maaisel makkelijker afgevoerd worden. Dit gebeurt in de regel 2 tot 5 dagen na het maaien van de vegetatie. Op deze manier kan het aanwezige zaad vallen. Door het afvoeren van het maaisel worden voedingsstoffen afgevoerd. Hierdoor ontstaat een soortenrijkere vegetatie. Tijdstip van maaien is na de voortplantings- of zaadzettingsperiode. Dit kan per locatie verschillen omdat dit afhankelijk is van de soorten die ter plaatse voorkomen. Deze manier van werken draagt op positieve wijze bij aan het in stand houden en bevorderen van de diversiteit aan soorten en voorkomen van beschermde soorten op die bepaalde locaties.

Voorbeelden van die soorten zijn de Bokkenorchis en de Vijfvlek Sint Jansvlinder (zie de foto's) en bloemdijkvegetaties.

In totaal wordt op 36 locaties ecologisch maaibeheer toegepast. Het zijn de locaties die in het maaibestek van wegen en waterkeringen zijn opgenomen en de locaties die door stichting landschapsbeheer Zeeland worden gemaaid en afgevoerd en het betreffen zowel wegbermen, overhoeken en dijken.

In het maaibestek van de wegen en waterkeringen zijn 20 locaties opgenomen. In totaal gaat het om circa 41 km. Hiervan ligt circa 19 km op Schouwen Duiveland en Noord-Beveland en 22 km in Zeeuws-Vlaanderen. Enkele voorbeelden zijn:

- *Weg door Dijkwater te Sirjansland*
- *Veerhavenweg te Kats*
- *Grote Boemdijk te Oostburg*
- *Koninkjesdijk te Koewacht*

Op 3 locaties wordt gemaaid door een particulier met een overeenkomst. Het gaat om de Muidenweg, De Pietweg en Calandweg ten noorden van Lewedorp.

Door Stichting Landschapsbeheer Zeeland worden 13 locaties die maatwerk vragen en op moeilijk bereikbare plaatsen liggen ecologisch beheerd. Voorbeelden zijn de Kattepolder te Veere, de gedeelten van de Oude Zeedijk te Goes en de overhoek bij de Zwartehoekse Zeesluis te Westdorpe.

Bokkenorchis

Vijfvlek
Sint Jans-
vlinder

Bijen

Met de ondertekening van de Nationale Bijenstrategie (januari 2018) door de Unie van Waterschappen staan de waterschappen aan de lat om maatregelen en acties te treffen zoals genoemd onder “handelingsperspectief voor terreinen, infrastructuur en openbaar groen”, “inrichting en beheer van de publieke ruimte” en “beperken van de milieulast van gewasbeschermingsmiddelen”.

Voor het terrein van de rioolwaterzuiveringsinstallatie (rwzi) Westerschouwen (nabij Westenschouwen) is een plan gemaakt dat in 2018 zal worden uitgevoerd.

Het plan bestaat uit het aanplanten van drachtplanten in de windhaag voor de bijen (dat zijn struiken waar bijen kunnen foerageren), het extensief beheren (minder vaak maaien) van stukken van het terrein (voor het creëren van nestgelegenheid en om te foerageren) en voor de bijen die boven de grond nestelen wordt een bijenhôtel geplaatst.

Voorbeeld van een bijenhôtel

Daarnaast is het waterschap in gesprek met een imker die een bijenkast op de rwzi van St. Maartensdijk wil plaatsen.

Gefaseerd onderhoud van bomen en struiken en het herbeplanten van gerooide boom- en struikbeplantingen met diverse soorten inheems plantmateriaal.

Het doel hiervan is om gezonde en veilige beplantingen te beheren, het behouden en versterken van de ecologische waarden en diversiteit aan soorten en om het huidige groenareaal niet in omvang te laten afnemen. Bij de uitvoering wordt er rekening gehouden met bestaande waarden (o.a. ecologie en landschap).

Het waterschap heeft 125.000 bomen en 413 kilometer singelbeplantingen in eigendom. Hiervan wordt jaarlijks 2,5% omgevormd. Dit houdt in dat bestaande beplanting gerooid wordt en dat op dezelfde locatie, of als dat niet mogelijk is op een alternatieve locatie, de beplanting herplant wordt. Werken worden gefaseerd uitgevoerd. Hierbij wordt zowel op wegniveau (slechts één zijde van een weg omvormen) als op gebiedsniveau (binnen een bepaald gebied/polder slechts enkele locaties tegelijk omvormen) gekeken.

Bij de soort keuze wordt zoveel mogelijk rekening gehouden met de omstandigheden ter plaatse en soorten binnen het gebied (bijvoorbeeld aanplant van struiken en bomen die voedsel leveren voor diverse soorten bijen).

Maatwerk is hier gewenst. Er wordt gekozen voor een diversiteit aan soorten die van nature in het gebied voorkomen (inheemse soorten).

Enkele voorbeelden hiervan zijn populier, es, noot, linde, iep, esdoorn, meidoorn, hazelaar, wilg en vlier.

Meidoorn

6 Visie biodiversiteit en kansen in de bedrijfsvoering

Hieronder worden de resultaten van de gesprekken met partijen weergegeven, daarna worden in dit hoofdstuk ambitieniveaus met betrekking tot biodiversiteit en de bedrijfsvoering van het waterschap geformuleerd. Analyse van de huidige activiteiten en breed draagvlak onder belanghebbenden maakt dat een keuze van een voorkeur voor een ambitieniveau is gedaan. Bij dit ambitieniveau wordt een afwegingskader gegeven.

6.1 Gesprekken belanghebbenden

Met diverse partijen hebben in het najaar van 2017 gesprekken, over het onderwerp biodiversiteit in relatie tot de bedrijfsvoering van het waterschap, plaatsgevonden. Om een gevarieerde inbreng en breed draagvlak te verkrijgen is gesproken met vertegenwoordigers en leden van de algemene vergadering van het waterschap van ZLTO, Partij voor Zeeland, CDA, Natuurterreinen en Water Natuurlijk. Daarnaast is ook gesproken met vertegenwoordigers van Provincie Zeeland, Nederlandse Fruittelers Organisatie (NFO) en Natuur- en terreinorganisaties voor inbreng vanuit de sectoren die niet in de algemene vergadering zijn vertegenwoordigd. Alle belanghebbenden staan open voor een brede kijk ten aanzien van de taakuitvoering. Het aspect biodiversiteit (zowel inrichting als beheer) wordt daarin meegenomen. Er wordt gehecht aan het vasthouden van gemaakte afspraken (bijvoorbeeld de Greendeals).

Uit de gesprekken zijn de volgende kansen met bijbehorende doelen voor de 3 belangrijkste beheerobjecten waterkeringen, bermen en waterlopen van het waterschap naar voren gekomen:

Waterkeringen:

De waterkeringen bestaan een belangrijk deel van de eigendommen van het waterschap. De waterkeringen kunnen op een andere manier beheerd worden (d.w.z. maaien en afvoeren in plaats van klepelmaaien en maaisel laten liggen), met als doel een soortenrijke begroeiing van de waterkering. Hiermee kunnen drie doelen bereikt worden:

- natuurlijker beheer van de waterkering geeft een diepere wortelzone van de begroeiing vergeleken met een begraasde waterkering, dit komt de robuustheid van de waterkering ten goede;
- de waterkeringen krijgen een hogere natuur- en belevingswaarde (natuurlijker aanzien);
- de waterkeringen zijn bloemrijker en bevorderen hiermee wilde bijenpopulaties en vlinders, welke voordelig zijn voor de bestuiving van o.a. landbouwgewassen.

In het beheergebied zijn ervaringen met het beheer gericht op het verkrijgen van een soortenrijkere vegetatie. Het waterschap heeft een aantal percelen op de waterkering verpacht aan natuurbeherende organisaties zoals Het Zeeuwse Landschap. Ervaringen met deze wijze van beheer worden afgewogen en onderzocht wordt hoe dit beheer verder uit te rollen in het gebied.

Wegbermen:

Voor wegbermen geldt dezelfde kans als voor de waterkeringen. In het huidige beheer (klepelen en maaisel laten liggen) worden de bermen op lange termijn verreikt met voedingsstoffen, waardoor algemene soorten (bijv. de distel) zullen domineren. Door een andere vorm van beheer en onderhoud in te zetten, waarbij het maaisel wordt afgevoerd biedt dit de volgende kansen/voordelen:

- de bermen hebben een hogere natuurwaarde (toename soortendiversiteit);
- de bermen zijn bloemrijk en bevorderen wilde bijenpopulaties, welke voordelig zijn voor de bestuiving van landbouwgewassen;
- het maaisel kan lokaal vermarkt worden om als organische stof in de landbouw ingezet te worden.

Water:

Als positieve ontwikkeling is aangegeven de aanleg van natuurvriendelijke oevers en de maatregelen voor vismigratie.

Voor water bestaat een kans voor het beheer van de oevers. Het afvoeren van maaisel kan de oevers verarmen wat bevorderlijk is voor een toename van de soortendiversiteit. Het maaisel kan lokaal vermarkt worden om als organische stof in de landbouw ingezet te worden.

Onderstaand een overzicht van de meest in het oog springende onderwerpen die in de gesprekken aan de orde zijn geweest en waar de partijen kansen zien op het gebied van biodiversiteit.

	Maaisel bermen afvoeren/benutten	Potentie waterkeringen	Oevers water	Exo-ten/Herstel in-heimse soorten	Maat-schappelijke uit-straling	Win-win (brede taakuitvoering)
ZLTO	+	+	-(riet)		+	+
Partij vr Zeeland			+/- riet		+	+
CDA	+	+	+	+	+	+
Natuur- en terreinorg.	+	+	+	+	+	+
Provincie Zeeland	+	+	+	+	+	+
Natuurterreinen	+	+	+	+	+	+
NFO	+	+	+	+	+	+
Water Natuurlijk	+	+	+	+	+	+

6.2 Formuleren ambitieniveaus en keuze van voorkeur van ambitie

Op basis van de input van de gesprekken zijn een aantal ambitieniveaus geformuleerd die te maken hebben met de inspanning die het waterschap in zijn taakuitvoering verricht voor het herstellen en behoud van de biodiversiteit. In de gesprekken is gesproken over kansen die er zijn in de taakuitvoering bij het waterschap over de verschillende beheerobjecten (wegen, waterkeringen en water).

- **Ambitieniveau 1: We wijzigen de huidige situatie alleen als dat nodig is om te voldoen aan onze wettelijk kerntaken.**
- **Ambitieniveau 2: We voldoen aan het wettelijk kader en aan onze maatschappelijke verantwoordelijkheid en proberen de biodiversiteit daarbij zoveel mogelijk mee te nemen.**
- **Ambitieniveau 3: Het waterschap heeft een voorbeeldfunctie en is zich bewust van het feit dat bevorderen van biodiversiteit op lange termijn altijd maatschappelijk voordelen geeft.**

Uit analyse van het overzicht van de huidige activiteiten en de informatie uit de gesprekken gaat een voorkeur uit naar ambitieniveau 2 "We voldoen aan het wettelijk kader en aan onze maatschappelijke verantwoordelijkheid en proberen de biodiversiteit daarbij zoveel mogelijk mee te nemen".

Voor dit ambitieniveau is breed draagvlak en het sluit ook aan bij de huidige wijze van omgaan met kansen voor biodiversiteit in de bedrijfsvoering. Een keuze voor ambitieniveau 1 is geen optie meer, de analyse van de huidige situatie laat zien dat we al meer doen. Ambitieniveau 3 zou

betekenen dat biodiversiteit een taak is binnen de bedrijfsvoering van het waterschap, uit de gesprekken is gebleken dat hiervoor geen breed draagvlak is te vinden.

6.3 Afwegingskader voor kansen biodiversiteit

Een voorkeur voor ambitieniveau 2 “we voldoen aan het wettelijk kader en aan onze maatschappelijke verantwoordelijkheid en proberen de biodiversiteit daarbij zoveel mogelijk mee te nemen” betekent dat het waterschap initiatieven en kansen (zowel interne werkzaamheden en projecten als externe verzoeken) moet afwegen of het verzoek aansluit bij onze werkzaamheden en het wettelijk en maatschappelijk kader.

Ambitieniveau 2 vraagt om een *afwegingskader* als instrument waaraan het waterschap kansen/initiatieven kan toetsen. Uitgangspunten binnen het kader, op basis waaraan een initiatief wordt beoordeeld, zijn:

- wettelijk kader;
- maatschappelijk kader: stakeholders en belangen, imago en draagvlak;
- effect op het systeem en neveneffecten;
- bestuurlijke en maatschappelijke verantwoordelijkheid: inzet waterschap.

Op basis van het afwegingskader wordt een advies opgesteld voor het bestuur van het waterschap. Het bestuur kan op basis van deze gestructureerde aanpak een gefundeerd besluit nemen. In onderstaande tabel is het afwegingskader voor biodiversiteit opgenomen, de basis waarop besluitvorming tot stand komt.

Afwegingskader biodiversiteit		
<i>Wettelijk kader</i>		<i>Toetsen aan:</i>
1	Raakt het initiatief aan een taak van het waterschap?	beleid
2	Is de huidige regelgeving voldoende en actueel genoeg voor een beoordeling van alle aspecten van het initiatief?	beleid
3	Welke rol heeft het waterschap?	beleid
<i>Maatschappelijk kader: Stakeholders en belangen</i>		
4	Welke partijen zijn betrokken?	initiatief
5	Draagt het initiatief bij, of doet het afbreuk aan de realisering van waterschapsdoelen?	beleid
6	Zijn er voor- en/of nadelen voor derden?	initiatief, vakspecialist
7	Wat is het effect op het imago van het waterschap?	vakspecialist, communicatie
<i>Effect op het systeem en neveneffecten</i>		
8	Wat is het effect op de kerntaken (positief/negatief/neutral)? Ook aspecten als hoe makkelijk iets is te realiseren, kun je werk met werk maken, vraagt het alleen een aanpassing van het ontwerp (hierbij ook financiële gevolgen in beeld brengen) en is er sprake van samenwerking met meerdere partijen spelen hierbij een rol.	vakspecialist
9	Wat is het verwachte effect op de biodiversiteit (op korte en lange termijn, voor welke (meerdere) soorten, welk effect op verbindingroutes)?	vakspecialist
10	Wat is het neveneffect voor de land- en tuinbouw, fruitteelt, bijenhouders en volksgezondheid, thema klimaatverandering?	vakspecialist
<i>Bestuurlijke en maatschappelijke verantwoordelijkheden</i>		

11	Is inzet van het waterschap nodig (hoeveel uren, eenmalig of doorlopend, financieel)?	vakspecialist
12	Staan de kosten in verhouding tot de te behalen baten, zowel op de korte als lange termijn?	vakspecialist

6.4 Borgen in de waterschapsorganisatie

Het afwegen van initiatieven met behulp van een afwegingskader als instrument is analoog aan de methode zoals deze wordt ingezet bij het afwegingskader bij “toetsing aanvragen zoet water”. Bovendien is er een trend dat overheidsoptreden verschuift naar participatie vanuit de samenleving (intentie Omgevingswet). Dit wordt concreet door kansen te benutten, van zowel gebruikers als het waterschap.

Met het neerleggen van een ambitie en het gebruiken van het “afwegingskader biodiversiteit” stapt het waterschap af van ad hoc reacties op initiatieven. Het betekent dat na integrale afweging van belangen, het bestuur nu voortaan op basis van het genoemde afwegingskader, een besluit neemt.

Bij het uitvoeren van projecten en werkzaamheden door de organisatie zal het aspect “biodiversiteit” aan de voorkant in de processen worden verankerd. Instrumenten hiervoor zijn de startdocumenten in het projectmatig werken binnen de organisatie en bijvoorbeeld het instrument “duurzaam GWW”. Beide instrumenten zijn erop gericht om aan de voorkant van een project of werk het aspect “omgevingsbewust” zijn op te nemen. Met omgevingsbewust zijn neemt de organisatie aspecten als onder andere innovatie, duurzaamheid, landschap, cultuur en natuur mee in de voorbereiding van de werkzaamheden. Het meenemen van voorgaande aspecten kan bovendien het draagvlak vanuit de omgeving voor waterschapswerken vergroten.

6.5 Tot slot - Wat gaan we anders doen?

Ons waterschap heeft een positieve doelstelling als het gaat om het onderwerp biodiversiteit. Dat blijkt uit de vele voorbeelden en werkzaamheden die zijn genoemd.

Toch gaan we meer doen en dat is geborgd in de zin “en proberen biodiversiteit daarbij zoveel mogelijk mee te nemen”. Dat is vanaf heden geen vrijblijvende zaak meer. In de voorbereiding van alle onderwerpen zal worden gekeken hoe wij de woorden “zoveel mogelijk” ook kunnen invullen. Dat denkwerk is verplicht en moet ook worden gerapporteerd. Daarbij blijft ruimte voor de realisatie van de vele mooie voorbeelden die we nu al werkelijk laten worden. En waar we trots op mogen zijn.

Daarnaast is het een plicht om serieus te bewaken of wij de maatschappelijke afspraken die wij hebben gemaakt zoals bijvoorbeeld de Green Deals ook daadwerkelijk invullen. Op deze manier faciliteren wij dat biodiversiteit bijdraagt aan maatschappelijke opgave (bijvoorbeeld stimuleren bijenpopulaties ten behoeve van de fruitteelt).

Verder blijkt in de gesprekken met onze stakeholders er een breed draagvlak om verder invulling te geven aan de ontwikkeling van biodiversiteit door gericht beheer en onderhoud op onze waterkeringen en wegbermen. Hier liggen mogelijkheden tot optimalisatie samen met onze partners.

Met de vaststelling van dit beleidsdocument heeft het onderwerp biodiversiteit een structurele plaats binnen de bedrijfsvoering van het waterschap Scheldestromen.

Bijlage 1 Wettelijk kader

Wet Natuurbescherming

Op 1 januari 2017 is de nieuwe Wet natuurbescherming in werking getreden. Deze wet is belangrijk voor de dagelijkse praktijk van de waterschappen.

Het doel van de wet is het beschermen en ontwikkelen van de natuur, mede vanwege de intrinsieke waarde en het behouden en herstellen van de biologische diversiteit. Tegelijkertijd ziet de Wet natuurbescherming op het doelmatig beheren en ontwikkelen van de natuur ter vervulling van maatschappelijke functies.

De Wet natuurbescherming vervangt de Natuurbeschermingswet 1998, de Boswet en de Flora- en Faunawet. De regels voor de bescherming van natuurgebieden, dier- en plantensoorten en bossen zijn nu in één wet opgenomen. Met deze wet wordt nauwer aangesloten op de internationale regelgeving, waaronder de Europese Vogel- en Habitatrichtlijn.

Met de nieuwe wet wordt het natuurbeleid gedecentraliseerd naar de provincies. De nadruk komt te liggen op het samenspel tussen provincies en gemeenten. De provincie wordt het bevoegde gezag voor de meeste vergunningen en ontheffingen en voor de handhaving van de door haar verleende vergunningen. Het ministerie van Economische Zaken (EZ) blijft bevoegd gezag voor activiteiten van nationaal belang (bijv. goedkeuring gedragscodes).

De belangrijkste wijzigingen in de Wet natuurbescherming zijn:

- gebiedsbescherming: de bescherming van Natura 2000-gebieden blijft hetzelfde. De bescherming van beschermd natuurmonumenten vervalt, de provincie kan nieuwe beschermde gebieden aanwijzen.
- soortenbescherming: de lijsten met beschermde soorten zijn veranderd. Er zijn soorten die beschermd waren en nu onder de Wet natuurbescherming niet meer en andersom. De beschermde status van soorten kan per provincie verschillen. De gedragscode blijft als instrument voor vrijstelling bestaan.
- bescherming bosopstanden: de regels zijn vrijwel onveranderd opgenomen in de Wet natuurbescherming.

Nationale Natuurvisie en Natuurvisie Zeeland

Eén van de kerninstrumenten uit de wet is de natuurvisie. Er moet een nationale en een provinciale natuurvisie worden opgesteld. In deze visies moeten de hoofdlijnen van het nationale respectievelijk provinciale beleid worden opgenomen. Het Rijk moet een nationale natuurvisie opstellen. Dit is de “Rijksnatuurvisie 2014 Natuurlijk verder”. In deze natuurvisie beschrijft het kabinet in grote lijnen het natuurbeleid voor de komende jaren, tot 2025. De natuurvisie moet zijn gericht op het behoud en het zo mogelijk versterken van de biologische diversiteit, maar ook op de bescherming van waardevolle landschappen en de recreatieve, de educatieve en de belevingswaarde van natuur en landschap. De natuurvisie verlegt de aandacht van bescherming van natuur tegen de samenleving naar versterking van natuur dóór de samenleving. De overheid treedt niet terug op natuurgebied. Maar voor een betere natuur hebben ook burgers en bedrijven een verantwoordelijkheid. Volgens de natuurvisie kunnen economie en natuur goed samengaan en van elkaar profiteren. Bedrijven houden steeds meer rekening met natuur en biodiversiteit.

In de provinciale natuurvisie, “Natuurvisie Zeeland 2017-2022” wordt aandacht besteed aan de samenhang met het relevante beleid van andere overheden (gemeenten en waterschappen en andere provincies). Hoofddoel van de natuurvisie en de uitvoering van het natuurbeleid is het behoud en de versterking van de biodiversiteit: een gunstige staat van instandhouding van de op grond van de Vogel- en Habitatrichtlijn beschermde dieren en planten, alsmede de rode lijstsoorten.

Zoals hiervoor aangegeven worden de provincies verantwoordelijk voor omvangrijke en belangrijke onderdelen van de natuurbescherming en het natuurbeheer. Het is nu afwachten hoe de provincies hun nieuwe rol gaan vervullen. De wet is weliswaar per 1 januari 2017 in werking getreden, maar

de provincie Zeeland heeft besloten “beleidsarm” over te gaan. Dat betekent dat inhoudelijke wijzigingen van het huidige beleid vooralsnog niet aan de orde zijn. 2017 stond in het teken van het op maat maken van de nieuwe natuurwet voor Zeeland. De provincie heeft hierbij de partners nauw betrokken om zo Zeeuws maatwerk toe te passen. De provincie wil onder meer komen tot een Zeeuws Natuurmanifest met de stakeholders, waaronder het waterschap.

De provincie Zeeland heeft verder op 4 november 2016 de Verordening Wet natuurbescherming Zeeland 2017 vastgesteld. In deze verordening heeft de provincie een vrijstelling opgenomen voor de soorten die onder het regime van de Flora- en Faunawet als nationale soorten waren beschermd. Voor deze soorten handhaaft de provincie de vrijstelling die onder de Flora- en Faunawet golden.

Provinciale Staten van Zeeland hebben op 21 april 2017 de “Natuurvisie Zeeland 2017 - 2022” vastgesteld. Als onderdeel van de actieve beheerplicht moet de provincie zorgdragen voor het natuurnetwerk Nederland, als opvolger van de Ecologische Hoofdstructuur (EHS). In dat kader kan de provincie nieuwe gebieden aanwijzen die vanwege hun natuurwaarden of landschappelijke waarden van provinciaal belang zijn. Bescherming van de natuurgebieden gebeurt via de ruimtelijke ordening.

Gedragscode Flora en faunawet voor waterschappen

Het blijft mogelijk om te werken volgens een goedgekeurde gedragscode. De gedragscode stelt de waterschappen in staat om - met in achtname van specifieke voorwaarden - gebruik te maken van de vrijstellingsmogelijkheden die de Wet natuurbescherming biedt. De goedkeuring van de gedragscode blijft een taak van het rijk. De staatssecretaris heeft de huidige gedragscode ambtshalve verlengd tot de nieuwe gedragscode definitief is goedgekeurd. De nieuwe gedragscode moest vóór 1 oktober 2017 zijn ingediend, dat is ook gebeurd door Unie van waterschappen. Goedkeuring wordt verwacht in de tweede helft van 2018. De hierin voorgeschreven werkwijzen en gedragsregels zijn bedoeld om de reguliere werkzaamheden van de waterschappen in overeenstemming te brengen met de Wet natuurbescherming. De nieuwe gedragscode krijgt een bredere uitwerking. Hij kan namelijk ingezet worden voor alle beschermde soorten en bij alle werkzaamheden (zowel beheer en onderhoud als nieuwe werken). Voorheen moesten bij nieuwe werken voor de zwaarst beschermde soorten toch nog een ontheffing worden aangevraagd.

In de gedragscode zijn afspraken gemaakt om op een zorgvuldige manier om te gaan met de belangen van de flora en fauna. Dit betekent dat de regels zoals verwoord in de gedragscode in acht moeten worden genomen. Zonder die gedragscode moet ontheffing worden aangevraagd voor werkzaamheden die waterschappen in het kader van reguliere onderhoudswerkzaamheden en bij eenmalige projecten uitvoeren. Na bestuurlijke goedkeuring heeft het waterschap zich geconformeerd aan de huidige gedragscode. Zodra de nieuwe gedragscode is goedgekeurd wordt deze

De gedragscode biedt waterschappen de ruimte om voor hun werkzaamheden werkprotocollen op te stellen. In de vergadering van het dagelijks bestuur op 9 december 2009 is besloten te werken conform het rapport ‘werkprotocollen waterschap Scheldestromen, uitwerking Gedragcode Flora- en faunawet’. Deze werkprotocollen zijn in 2012 geoptimaliseerd en opgenomen in de ‘Veldgids beheer en onderhoud waterlopen, wegen en primaire waterkeringen’. Deze veldgids wordt zodra de gedragscode definitief is, aangepast aan de Wet Natuurbescherming en de daarin opgenomen beschermde soorten planten en dieren. In welke vorm deze aanpassing plaats vindt is mede afhankelijk van de inhoud van de gedragscode.

voorgelegd aan het dagelijks bestuur.

Naast de specifieke beschermingsregimes voor natuurgebieden en soorten dieren en planten kent de wet een algemene zorgplicht als vangnet. De zorgplicht geldt voor de bescherming van alle soorten waarvoor op grond van de Wet natuurbescherming geen specifiek verbod geldt.

Op grond van de Waterwet en de Waterschapswet hebben waterschappen de taak zorg te dragen voor het voorkomen van schade aan waterstaatswerken door muskus- en beverratten. De Wet

natuurbescherming is van belang bij de uitoefening van deze taak. De muskus- en beverratten vallen niet onder één van de drie beschermingsregimes, maar waterschappen moeten wel de algemene zorgplicht in acht nemen. Ook zijn er regels over het gebruik van middelen voor het vangen en doden van dieren. Zo moet in ieder geval worden voorkomen dat een dier onnodig lijdt.

Net als in de Boswet kent de Wet natuurbescherming een meldingsplicht en herbeplantingsplicht voor het vellen van houtopstanden buiten de bebouwde kom. Hierop zijn enkele uitzonderingen, waaronder populieren, wilgen langs waterwegen, wegen en landbouwgronden. De bevoegdheden ten aanzien van houtopstanden gaan van het rijk naar de provincies. Het waterschap zal met de provincie afspraken maken over hoe de omschrijvingen geïnterpreteerd moeten worden.

Kaderrichtlijn Water

Vanuit de KRW beschermt het waterschap alle oppervlaktewater voor achteruitgang van de waterkwaliteit en werkt daarnaast aan een verbetering van de waterkwaliteit in de KRW waterlichamen. Hierbij wordt gekeken naar de chemische waterkwaliteit en de ecologische waterkwaliteit. De doelen die gesteld zijn op het gebied van de ecologische kwaliteit zijn sterk gericht op de diversiteit van soorten. Dus in algemene zin geldt, hoe meer soorten, hoe hoger de waarde van de ecologische waterkwaliteit. Binnen de ecologische waterkwaliteit worden vier biologische klassen onderscheiden, namelijk: plankton, waterplanten, macrofauna en vis. Binnen het beheergebied van waterschap Scheldestromen liggen 38 KRW waterlichamen.

Verbetering van de waterkwaliteit lift in algemene zin mee op het mestbeleid. De huidige invulling van de Meststoffenwet vermindert de eutrofiëring in 2027 nauwelijks en is onvoldoende om in 2027 aan de KRW te voldoen (Bron: *PBL (2017) Evaluatie Meststoffenwet 2016: Syntheserapport, Den Haag PBL*).

Het waterschap zet zelf in op inrichtingsmaatregelen, zoals de aanleg van natuurvriendelijke oevers en vispassages. Hiervoor is een uitvoeringsprogramma opgesteld (beleidsnota watersystemen). Dit programma loopt tot 2027.

De maatregelen die genomen worden voor de verbetering van de waterkwaliteit worden gebundeld in de gebiedsplannen die afkomstig zijn uit de Planvorming Wateropgave.

Omgevingswet

De Wet natuurbescherming zal worden geïntegreerd in de Omgevingswet, op het moment dat de Omgevingswet in werking treedt (naar verwachting 1 januari 2021). De Aanvullingswet natuur Omgevingswet voorziet daartoe in wijzigingen van de Omgevingswet. De meeste inhoudelijke regels ter bescherming van de natuur die nu zijn opgenomen in de Wet natuurbescherming, zullen straks na integratie in het stelsel van de Omgevingswet een plaats krijgen in de algemene maatregelen van bestuur van de Omgevingswet (Besluit activiteiten leefomgeving, Besluit kwaliteit leefomgeving en Omgevingsbesluit) en dus niet in de Omgevingswet zelf. Zij zullen, samen met de regels die nu zijn opgenomen in het Besluit natuurbescherming en de Regeling natuurbescherming, worden ondergebracht in de hiervoor genoemde algemene maatregelen van bestuur van de Omgevingswet via een zogenoemd 'Aanvullingsbesluit natuur'.

De Omgevingswet biedt een palet aan instrumenten om zeker te stellen dat het natuurbelang van meet af aan op volwaardige wijze wordt meegenomen bij beleidsvorming en besluitvorming. Het is een onderdeel van de samenhangende benadering en het is om zeker te stellen dat de natuur, rekening houdend met andere belangen, kan worden beschermd. Zo worden in een vroegtijdig stadium mogelijk strijdige of juist elkaar versterkende ontwikkelingen met elkaar in verband gebracht. Die instrumenten zijn: de omgevingsvisie, de provinciale omgevingsverordening, het gemeentelijke omgevingsplan, programma's en een programmatische aanpak, algemene rijksregels,

instructieregels, de omgevingsvergunning en projectbesluiten. Met dit instrumentarium wordt onder meer ruimtelijke bescherming geboden aan gebieden die behoren tot het landelijke ecologische netwerk 'natuurnetwerk Nederland', waartoe ook de Natura 2000-gebieden behoren. Maar ook aan de natuurgebieden daarbuiten, aan stadsnatuur en aan met de natuur verweven landschapswaarden wordt bescherming geboden. Bovendien wordt dit instrumentarium gebruikt om een goede kwaliteit van lucht, bodem, water en watersystemen te borgen, wat ook van wezenlijk belang is voor het behoud en de ontwikkeling van natuurwaarden.

2^e Nota Duurzame Gewasbescherming

Uit de 2^e Nota Duurzame Gewasbescherming 2013-2023, vastgesteld door de Tweede Kamer op 1 juli 2013, blijkt dat het Kabinet ernaar streeft om eventuele risico's en effecten van het gebruik van gewasbeschermingsmiddelen op niet-doelwit flora en fauna (waaronder bijen en andere bestuivers) zoveel mogelijk te voorkomen. De 2^e Nota bevat een aantal maatregelen voor de uitvoering van het Nederlandse biodiversiteitsbeleid. Deze zijn breder dan alleen duurzame gewasbescherming.

De uitwerking van de 2^e Nota op het onderwerp biodiversiteit heeft vooral plaatsgevonden op het aspect bijgezondheid. Daarvoor heeft de Staatssecretaris van Economische Zaken (EZ) het Nationale Bijenberaad ingesteld. Dit beraad, bestaande uit vertegenwoordigers van het bedrijfsleven, de wetenschap, imkers, natuur- en milieuorganisaties, overheden, agrariërs en burgers heeft op nationaal niveau een aantal maatregelen uitgewerkt. In november 2013 heeft het Nationale Bijenberaad haar advies in de vorm van een Actieprogramma Bijengezondheid aangeboden aan Staatssecretaris Dijkzwa van het ministerie van EZ. In haar brief van 15 december 2013 aan de Tweede Kamer geeft de Staatssecretaris aan "dat de maatschappelijke partners nu aan zet zijn om het Actieprogramma Bijengezondheid uit te voeren en die uitvoering te bewaken".

Namens de Nederlandse Waterschappen heeft de Unie van Waterschappen zich gecommitteerd aan het Actieprogramma Bijengezondheid. Dit geeft verplichtingen. Uit overleg met de Unie blijkt dat, nu in het proces het accent van de aanpak verschuift van "voorbereiding" naar "uitvoering", de waterschappen daarin een belangrijke rol gaan spelen. Inmiddels is voor de regionale uitvoering van het Actieprogramma in verschillende Provincies een Provinciaal Bijenberaad gevormd. Een werkgroep bestaande uit vertegenwoordigers van Poldernatuur Zeeland, ZLTO, NBV, NFO, UCR, Stichting Het Zeeuwse Landschap, waterschap Scheldestromen en Velt heeft voor Zeeland een voorstel geformuleerd voor de Zeeuwse aanpak: Actieprogramma Bijvriendelijk Zeeland.

Waterschap Scheldestromen heeft in januari 2017 besloten aan te sluiten bij het landelijke project Bee Deals. Het waterschap geeft hiermee invulling aan de door de Unie gemaakte afspraken bij de vaststelling van het Nationale Actieplan Bijgezondheid. In het project Bee Deals werkt een groot aantal ketenpartijen aan verbetering van de leefomgeving van de bijen. De aanpak van het initiatief is: bijvriendelijke maatregelen in de bedrijfsvoering op te nemen. Daarbij kan het gaan over afspraken met agrarische ondernemers, burgers of terreinbeheerders over inrichting en onderhoud van waterschapseigendommen zoals (weg)bermen, oevers, terreinen van rwzi's enz. De invulling van deze afspraken past binnen de kaders van het project Schoon Water Zeeland en vindt plaats vanaf het voorjaar van 2017.

Bijlage 2 Maatschappelijk kader

Coalitie Biodiversiteit 2010

In 2010 in het internationale ‘Jaar van de Biodiversiteit’ is de Coalitie Biodiversiteit 2010 getekend. Hoofddoelstelling is om een bijdrage te leveren aan bewustwording en het creëren van draagvlak en er worden handelingsperspectieven geboden aan burgers, bedrijven en overheden voor het behoud en duurzaam gebruik van biodiversiteit.

Deze doelstelling is vertolkt in de Zeeuwse Coalitie Zeeland Biodivers (8 december 2010) en wordt vanaf 2011 uitgewerkt en uitgevoerd. Daartoe is de nota Zeeland biodivers!...natuurlijke variatie in de regio (plan van aanpak 2011 - 2020) opgesteld. De Zeeuwse Coalitie Zeeland Biodivers is ondertekend door 11 Zeeuwse gemeenten, DOW Benelux, Zeeland Seaports, Yara, ZLTO, Stichting Landschapsbeheer Zeeland, IVN Consulentenschap Zeeland, Nederlandse Bijenhouders Vereniging, Stichting ARK Natuurontwikkeling, ZMF (getekend namens 17 Zeeuwse natuur- en milieuorganisaties), RECRON, Zeeuws Particulier Grondbezit, Dienst Landelijk Gebied en Provincie Zeeland.

Redenerend vanuit wat er in Zeeland al wordt uitgevoerd en de nieuwe kansen is de Zeeuwse ambitie gericht op de volgende doelgroepen met onderliggende doelen:

- gemeenten & burgers: gezondheid, kwaliteit woonomgeving, educatie, ontspanning;
- bedrijfsleven en bedrijventerreinen: groene bedrijventerreinen, Maatschappelijk Verantwoord Ondernemen, Cradle to cradle, kwaliteit werkomgeving, pilots tijdelijke natuur
- agrariërs/agrarische sector: Gemeenschappelijk Landbouw Beleid (GLB)/agrobiodiversiteit
- recreatieondernemers: omgevingskwaliteit

Om invulling te geven aan de doelen is het Team biodivers opgericht. Dit is een provinciaal opererend team die concrete voorstellen formuleert. Het team bestaat uit medewerkers van Stichting Landschapsbeheer Zeeland, de Natuur en Milieu Educatie centra, Instituut voor Natuur en Milieu-educatie, Zeeuwse milieufederatie en Provincie Zeeland.

Samen met grote en kleinere bedrijven en gemeenten zijn concrete projectplannen voorgesteld en uitgewerkt. Stichting Landschapsbeheer Zeeland (SLZ) heeft bijvoorbeeld samen met de ZLTO en de Boerderijenstichting een 'ideeënwaaiër' gemaakt en enkele gemeenten hebben “ambassadeurssoorten” gekozen waarvoor ze projecten uitvoeren.

Uit contact met provincie Zeeland over de huidige status van de coalitie biodivers blijkt dat het project is ingehaald door de ontwikkelingen met betrekking tot het opstellen van de nieuwe Natuurvisie Zeeland 2017 - 2022 en het traject om te komen tot een provinciaal natuurmanifest.

Natuurpact (2013)

Het Natuurpact is een overeenkomst die de provincies in 2013 met staatssecretaris Dijkema (Economische Zaken) hebben gesloten. In het Natuurpact zijn de ambities met betrekking tot ontwikkeling en beheer van natuur in Nederland vastgelegd voor de periode tot en met 2027. De realisatie van deze ambities is gedecentraliseerd naar de provincies. Het gaat over de ontwikkeling en het beheer van de natuur in Nederland: het Natuurnetwerk Nederland (voorheen de EHS) met daarbinnen de Natura 2000-gebieden, het agrarisch natuurbeheer, de leefgebieden binnen en buiten de EHS en ecologische maatregelen in het kader van de Kaderrichtlijn Water. Provincie Zeeland heeft de koers voor het provinciale natuurbeleid vastgelegd in het coalitieakkoord “Krachten bundelen” (juli 2015).

Bee deals (vanaf 2015)

In het project Bee Deals werkt een groot aantal ketenpartijen aan verbetering van de leefomgeving van de bijen. Bijen zijn als bestuivers van voedselgewassen immers cruciaal in onze voedselvoorziening.

Onder begeleiding van adviesbureau CLM en Food4Bees nemen de volgende partijen bijvriendelijke maatregelen: Jumbo, The Greenery, aangesloten groente- en fruittelers, Brabant Water, Duinea, de gemeenten Oss, Alphen aan den Rijn, Deventer en de Kromme Rijngemeenten, de waterschappen De Dommel, Brabantse Delta, Aa en Maas, Rijnland, Stichtse Rijnlanden, Drents Overijselse Delta, Rivierenland en Scheldestromen, de Triodos Foundation en de provincies Zuid-Holland en Noord-Brabant en de Stichting van der Hucht Beukelaer. Van Dijke Zaden sponsort Bee Deals met bijenmengsels, biologische bloembollen worden gesponsord door Christall i.s.m. de BDImkers. Biobest sponsort met de Flying Docters veldproef.

De aanpak van het initiatief is bijvriendelijke maatregelen in de bedrijfsvoering op te nemen, via verrassende afspraken tussen partners in de ketens. Het instrument daarvoor is de **Bee Deal**: een afspraak tussen partijen die met elkaar in de voedings-, water- en overheidsketens zitten.

Green Deal Infranatuur (2016)

Rond infrastructurele werken is meer biodiversiteit realiseerbaar. Langs wegen en spoorwegen, onder hoogspanningmasten en bij watergangen en dijken liggen veel terreinen die ecologisch veel potentie hebben. Partijen onderkennen die mogelijkheden en willen binnen deze Green Deal de biodiversiteit stimuleren.

Partijen willen:

- de bewustwording en kennis over biodiversiteit bij infrastructurele werken stimuleren;
- de kosten en baten van biodiversiteit inzichtelijk maken;
- kennis en ervaringen op het terrein van aanleg, beheer en onderhoud met elkaar delen;
- meer duidelijkheid krijgen over de interpretatie van de natuurregelgeving

Waterschap Vallei en Veluwe, Waterschap Aa en Maas, Waterschap Rivierenland, Waterschap Rijn en IJssel, Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier en Hoogheemraadschap van Rijnland participeren in deze Green Deal Infranatuur.

Visie agrarisch bedrijfsleven (2016)

In de visie NL Next Level van VNO-NCW, MKB-Nederland en LTO-Nederland (juni 2016) biedt het (agrarisch) bedrijfsleven een breed investeringsagenda aan, die erop gericht is om met nieuwe kennis en slimme technologie een vernieuwingsslag te realiseren in de voedsel- en sierteeltproductie. Binnen het thema “Healthy plants - Healthy planet” wordt ondermeer ingegaan op “het belang van stimulering van de biodiversiteit en instandhouding van een gezonde bodem vanwege de nauwe interactie tussen diensten als bestuiving, natuurlijke plaagregulatie en waterbuffering en de weerbaarheid van het gewas”.

Green Deal Aanpak Duurzaam GWW (2017)

De Aanpak Duurzaam GWW (Grond, Wegen en Waterbouw) is een praktische werkwijze om duurzaamheid in GWW-projecten een plaats te geven en te koppelen aan de eigen organisatiedoelen. Met de Aanpak worden stappen doorlopen zoals, het formuleren van ambities, het onderzoeken van kansen, deze afwegen, concreet maken, uitvoeren en doorgeven aan de volgende projectfase. Dit wordt gedaan volgens in de Aanpak 12 vastgelegde thema's. Enkele voorbeelden van thema's zijn sociale relevantie, welzijn, energie & materialen, vestigingsklimaat voor bedrijvigheid, bodem, water en ook ecologie & biodiversiteit. Door met de Aanpak te werken wordt er winst behaald op de drie P's; People, Planet en Profit. Per project verschilt per thema de opbrengst, maar denk aan bijvoorbeeld meer duurzame innovatie, energiebesparing en meer doen met minder budget. De Aanpak sluit goed aan op andere sectorontwikkelingen, zoals innovatiegericht ontwerpen, gunnen op waarde, innovatief aanbesteden, risicobeheersing en functioneel specificeren.

Tijdens de Infratech beurs op 17 januari 2017 te Amsterdam heeft dijkgraaf Poppelaars de Green Deal namens de Unie van Waterschappen ondertekend. Dit betekent dat we ons als waterschap committeren aan de werkwijze van de Aanpak Duurzaam GWW en deze aanpak zullen implementeren in de organisatie. De implementatie van deze aanpak loopt tot 2020 en ecologie & biodiversiteit is hier dus een onderdeel van. Deze methode voorziet er in om ambitieniveaus voor ecologie en biodiversiteit per vakdiscipline te bepalen; bij nieuwe projecten en initiatieven wordt het ambitieniveau bepaald.

Nationale Bijenstrategie (2018).

Op 22 januari 2018 vond de ondertekening van de Nationale Bijenstrategie plaats. De Unie van Waterschappen heeft deze strategie namens de waterschappen ondertekend. Het hoofddoel van de Nationale Bijenstrategie is dat bestuivers en bestuiving in 2030 duurzaam bevorderd en behouden zijn. De strategie bevat meetbare doelstellingen voor de ijkjaren 2023 en 2030. Om de doelstellingen te bereiken ligt de focus op drie thema's: 1. het bevorderen van de biodiversiteit; 2. het verbeteren van de wisselwerking tussen landbouw en natuur; en 3. de honingbij.

De Nationale Bijenstrategie is ondertekend door 43 partners, zoals de agrarische sector, terreinbeheerders en overheden. Van de partners wordt verwacht dat zij bijvriendelijk beleid en maatregelen ontwikkelen én dat zij in hun activiteiten rekening houden met de invloed op (wilde) bijen en bestuivers.

Het ministerie van LNV zal de uitvoering van de strategie faciliteren. De rol van de overheden (waaronder de waterschappen) is herkenbaar in maatregelen en acties zoals genoemd onder "handelingsperspectief voor terreinen, infrastructuur en openbaar groen", "inrichting en beheer van de publieke ruimte" en "beperken van de milieulast van gewasbeschermingsmiddelen". Over de uitwerking door de waterschappen vindt vanaf februari 2018 nader overleg plaats.

Provinciaal Natuurmanifest (2018)

Uit de stakeholder- (december 2015) en publieksbijeenkomsten (januari 2016) voor het opstellen van de Natuurvisie 2017 - 2022 kwam ook de oproep om gezamenlijk afspraken te maken, de voortgang te bewaken en te zorgen voor een instrument om elkaar ook in de toekomst aan te kunnen spreken op de goede intenties. Provincie Zeeland zou hierin het voortouw moeten nemen. Een instrument dat hiertoe kan bijdragen is een manifest waarin partijen op een concreet niveau vastleggen wat in de komende periode hun bijdrage kan zijn aan de natuuropgave, met daarbij een (half)jaarlijkse agendering om de voortgang te bewaken (bijvoorbeeld in de Provinciale Commissie Groene Ruimte). Provincie Zeeland wil dit proces in 2018 oppakken.

Bijlage 3 Activiteiten van het waterschap met een relatie tot biodiversiteit

Een opsomming van activiteiten, niet uitputtend, in de reguliere taakuitvoering van het waterschap die de biodiversiteit bevordert.

Werken volgens gedragscode Flora en faunawet voor waterschappen

De gedragscode is uitgewerkt in werkprotocollen. Deze zijn opgenomen in de veldgids beheer en onderhoud waterlopen, wegen en primaire waterkeringen.

In de werkprotocollen staat onder andere beschreven in welke periode en op welke manier werkzaamheden uitgevoerd kunnen worden om schade aan en/of verstoring van soorten te voorkomen of tot een minimum te beperken. Voorbeelden hiervan zijn onder andere werken buiten het broedseizoen van vogels, maaien na de bloeiperiode van beschermde planten, werken gefaseerd uitvoeren, controle op beschermde soorten vooraf, markeren van nesten.

Overleg en kennisuitwisseling andere organisaties, studiebijeenkomsten

Er is contact met diverse organisaties waarbij ervaringen/kennis wordt uitgewisseld. Bijvoorbeeld op het gebied van exotenbeheer wordt momenteel intensief overleg gevoerd met gemeenten, provincie, rijkswaterstaat en natuurterreinbeherende organisaties. Doel hierbij is kennisuitwisseling en onderzoeken welke samenwerkingsmogelijkheden er zijn.

Wanneer er informatie- en/of studiebijeenkomsten georganiseerd worden (regionaal en landelijk) welke een relatie hebben met biodiversiteit (b.v. toekomst van de bij) wordt hieraan zoveel mogelijk deelgenomen.

Afstemming inrichtings- en beheerplannen met terreinbeheerders

Het groenbeheerplan (rooi- en aanplantwerken) wordt jaarlijks besproken met de klankbordgroep. Deze bestaat uit vertegenwoordigers van de gemeenten, provincie, terreinbeherende organisaties, ZLTO, natuurorganisaties en overige belangenorganisaties.

Treffen van compenserende maatregelen

Compenserende maatregelen zijn soms noodzakelijk om werken uit te kunnen voeren. Een voorbeeld hiervan is het ophangen van vleermuiskasten. Als bij controle van te rooien bomen blijkt dat er in de bomen zomerverblijfplaatsen van vleermuizen aanwezig zijn dan worden in de omgeving vleermuiskasten opgehangen als compensatie.

Aanleg en gericht onderhoud robuuste natuurvriendelijk oevers + aanleg van (natte en droge) ecologische verbindingzones

Doel is om biologisch gezonde watersystemen die blijvend bijdragen aan een goede leefomgeving te verkrijgen en beheren. De natuurvriendelijke oevers dragen bij aan het verbeteren van de waterkwaliteit, zorgen voor een toename van flora en fauna door een geleidelijke overgang van de oever van nat naar droog en plas-dras zones en ze zorgen voor extra waterberging door een ruimer watersysteem. Het waterschap heeft anno 2018 ongeveer 260 km KRW natuurvriendelijke oevers aangelegd.

Aanleg nvo bij 's-Heer Abts-kerke

Aanleg vispassages en visvriendelijke gemalen

Naast het biologisch gezond maken van de watersystemen zijn de vispassages bedoeld voor het passeerbaar maken van barrières in watersystemen voor (trek)vissen zodat deze andere gebieden kunnen bereiken om te paaien, te overwinteren te vluchten etc.

In het beheergebied van waterschap Scheldestromen zijn anno 2018 22 vispassages gerealiseerd.

Een “De Wit passage”, stuw de Buth te Axel.

Baggeren watersystemen

Baggeren van watersystemen wordt gedaan om de watersystemen op diepte te houden (geen onacceptabele schade door inundatie vanwege falen watersysteem) en om het vrijkomen van stoffen uit de bodem naar het water (interne eutrofiëring) te beperken. Het draagt bij aan het biologisch gezond houden van het watersysteem. Het waterschap baggert zowel projectmatig watersystemen als in bebouwd gebied.

Baggeren Groote Gat Oostburg, 2014

Emissiebeheer: bestrijdingsmiddelengebruik agrarische sector, openbare ruimte en effluent RWZI

Emissiebeheer wordt gedaan om de emissies van chemische stoffen te beperken, zodat aan de chemische normen wordt voldaan en dat is van belang voor een goede biologische kwaliteit. De emissie van stoffen (puntbronnen en diffuse bronnen) die het oppervlaktewater verontreinigen wordt beperkt. De chemische waterkwaliteit is namelijk een randvoorwaarde voor de dieren en planten die uiteindelijk wel het doel vormen.

Het waterschap voert het emissiebeheer uit door toezicht en handhaving van de directe lozingen op oppervlaktewater en vervullen van een voorbeeldrol bij onkruidbestrijding of de kwaliteit van het effluent van rwzi's.

Rwzi Waarde